

НАВОШТА ПРЫМЯНЯЦЬ ФАЛЬКЛОР ПРЫ ВЫКЛАДАННІ МОВАЗНАЎЧЫХ ДЫСЦЫПЛІН

Хазанова К.Л.,

ГДУ імя Ф. Скарыны, г. Гомель, Рэспубліка Беларусь

У эпоху глабалізацыі і паскоранага развіцця інфармацыйных тэхналогій у працэсе адукацыі, набыцця ведаў і атрымання пэўнай кваліфікацыі і кампетэнтнасці надзвычай важна захаваць выхаваўчыя элементы, якія становяцца асновай фарміравання грамадзянскай і маральнай культуры моладзі.

Для арганізацыі комплекснага і сістэматычнага выхаваўчага працэсу пры атрыманні вышэйшай адукацыі мэтазгодна зірнуць у фальклорныя крыніцы. Вусная народная творчасць, акумуляючы духоўны завет продкаў і захоўваючы найбольш значныя і неабходныя, выпрацаваныя шматлікімі пакаленнямі духоўныя асновы сацыяльнага і асабістага жыцця чалавека, “замацоўвала многія маральна-этычныя нормы, якія рэгулявалі адносіны людзей у грамадстве і ў сям’і” [9, с. 145].

Пры выкладанні мовазнаўчых дысцыплін элементы вуснай народнай творчасці надзвычай прымяняльныя. У беларускім фальклоры адшукваецца фактычны матэрыял для вывучэння адзінак усіх узроўняў мовы.

Дэрывацыйныя магчымасці беларускай мовы адлюстроўвае разнастайнасць афіксальных утварэнняў, якімі насычаны беларускія народныя песні: *А хто ж гэта ў траснічку шашчыць? Селязенька сваю вутачку просіць: “А вуць-вуць, мая вутачка, ка мне. А ў мяне гняздзечка ў траснічку. А ў мяне пад крылечкам цёпленька”* [4, с. 319].

Для вывучэння лексічных адметнасцей беларускай мовы фальклор прапануе велізарную колькасць тэкстаў з пацверджаннем сінанімічных (*Ой, спіцца мне, Дрэмлечца мне* [3, с. 181]; *Выпытаеш, выведаш У мілага праўды* [3, с. 178]) і антанімічных (*Ад дрэннага семя не чакай добрага племя* [1, с. 75]; *Хай багач дзівіцца, чым бядак жывіцца* [1, 57]) адносін лексічных адзінак мовы.

Мову беларускага, і ў прыватнасці – гомельскага, фальклору характарызуе славянскі сінкрэтызм [8]. А для сучаснай інфармацыйнай прасторы Беларусі ўласціва актыўнае беларуска-рускае двухмоўе [5]. З гэтай прычыны важна і неабходна вывучэнне лексічнага багацця беларускай мовы суправаджаць выяўленнем лексічнага паралелізму беларускай і рускай моў, што адлюстроўвае агульныя і спецыфічныя рысы кожнай з усходнеславянскіх моў.

Зварот да фальклорных крыніц мае патэнцыял стаць адным са спосабаў надання займальнасці ў вывучэнні гісторыі ўсходнеславянскіх моў. У беларускіх народных прыказках і прымаўках выяўляюцца асобныя гістарычныя рысы:

- адсутная ў сучасных беларускай і рускай літаратурных мовах і наяўная ў мове беларускіх гаворак клічная форма: *Ажаніся, чорце, не будзеш круціцца* [1, с. 61]; *Барысе, Барысе, сам бараніся* [1, с. 187];

- кароткі прыметнік у атрыбутыўнай функцыі: *Відзен сокал па палёту, а сава па воку* [1, с. 138];

- незначальная форма дзеясловаў са старажытным суфіксам *-ці*: *Без працы нечага і хлеба шукаці* [1, с. 99].

З дапамогай лексікі беларускіх прыказак і прымавак назіральна ілюструецца інфільтрацыя паланізмаў у старабеларускі слоўнік: *Не тое пекна, што пекна, але тое, што каму надабаецца* [1, с. 89] - *рієкніе* ‘прыгожа’; *Ні да танцаў, ні да ружанцаў* [1, с. 89] - *róžaniēs* ‘каралі для адлічвання паклонаў падчас малітвы і прачытаных малітваў’.

Беларускі фальклор утрымлівае велізарны па аб’ёме і значнасці моўны матэрыял для вывучэння марфалогіі, у першую чаргу - марфалагічных і семантычных адметнас-

цей прыметнікаў: *А з-пад лесу, лесу цёмнага, а з-пад гаю з-пад зялёнага Выходзіла туча чорная Да чорная, неспакойная, І грамлівая, й даждлівая* [3, с. 31]. Асабліва прыдатныя беларускія народна-паэтычныя тэксты для назірання стылістычных рыс ад'ектываў, якія “ў лінгвістычным кантэксце фальклорнага твора набываюць вобразнасць і становяцца эпітэтамі” [7, с. 141].

І, бясспрэчна, каштоўныя прыклады маюцца ў народна-паэтычным дыскурсе для грунтоўнага ўсведамлення рытарычных прыёмаў узмацнення выяўленчай выразнасці, заснаваных “на супрацьпастаўленні або супастаўленні пэўных з’яў, да якіх адносяцца антытэза, дыятэза, альтэрнатэза, амфітэза, дыз’юнкцыя, сінайкеэзіс, антыфразіс і анты-метабала” [6, с. 122], якія “ўзмацняюць выяўленчую выразнасць, садзейнічаюць стварэнню слоўнай вобразнасці, наданню трапнасці народнаму слову і пераканальнасці парэмійным сентэнцыям” [6, с. 122].

Скарбонка беларускіх загадак уяўляе сабой багаты моўны матэрыял для замацавання ведаў па такім раздзеле мовазнаўства, як сінтаксіс. Большасць загадак са структурай сказа з’яўляецца апавядальнымі: *Стаіць певень на таку ў чырвоным каўпаку* (мак у час цвіцення) [2, с. 105]. Пытальных загадак значна менш. Але гэта група таксама наяўная ў беларускім фальклоры: *Чаго і з сцяны не вырубіш?* (цень) [2, с. 384]. Загадкі са структурай простага сказа маюць адну прэдыкатыўную аснову: *Дзіравае радно ўсё поле збегала* (барана) [2, с. 200]. У загадках са структурай складанага сказа розных тыпаў змяшчаюцца дзве (а часта і болей) прэдыкатыўныя часткі, што нагадваюць сабой адзінае сэнсавае граматычнае і інтанацыйнае цэлае: *Я сяку лес, лес вяне, а на тым месцы гара устане* (сенакос) [2, с. 190]; *Увесь мір распаясан, адзін стараста падпаясан* (сноп) [2, с. 191]; *Многа ўзораў на карціне, а як хто дзьмухне – усё знікне, усё міне* (шкло ў акне зімой) [2, с. 276]. Сярод беларускіх загадак знаходзяцца канструкцыі большасці сінтаксічных тыпаў. Зварот да загадак як да ілюстрацыйнага матэрыялу ў вывучэнні сінтаксісу павысіць нагляднасць і займальнасць вывучэння мовы.

Прыведзеныя рэкамендацыі па вывучэнні розных мовазнаўчых дысцыплін накіраваны на актывізацыю прымянення беларускіх народна-паэтычных тэкстаў у вучэбным працэсе, што спрыяе візуалізацыі тэарэтычных звестак і далучае маладое пакаленне да духоўнай спадчыны народа і багацця народнай культуры. Прапанаваны моўны матэрыял спрыяе развіццю паважлівых адносін да роднай мовы і да Радзімы і такім чынам актывізуе фарміраванне маральнай і духоўнай культуры моладзі.

Літаратура

1. *Беларускія прыказкі, прымаўкі і загадкі: склаў Я.Н. Рапановіч. – Выд. 2-е, дап. і перапр. – Мінск: Вышэйшая школа, 1974. – 384 с.*
2. *Загадкі / склад. М.Я. Грынблат, А.І. Гурскі; рэд. А.С. Фядосік. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 448 с.*
3. *Лірычныя песні: укладанне і рэд. Н.С. Гілевіча. – Мінск: Выд-ва БДУ, 1976. – 464 с.*
4. *Песні народных свят і абрадаў: беларускі фальклор у сучасных запісах / уклад. і рэд. Н.С. Гілевіча. – Мінск: Выд-ва БДУ, 1974. – 464 с.*
5. *Скачкова, В.А. Метод интегрированного обучения в условиях русско-белорусского двуязычия / В.А. Скачкова // Международный академический вестник: материалы II Международной научно-практической конференции «Академическая наука в современных условиях» (г. Уфа, 10-11 февраля 2019 г.). - Уфа: НИЦ "Ника", 2019. – С. 62-64.*
6. *Станкевіч, А.А. Рытарычныя прыёмы ўзмацнення выяўленчай выразнасці ў беларускім парэмійным дыскурсе / А.А. Станкевіч // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. - 2019. - № 4 (115). - С. 118-123.*
7. *Хазанова, К.Л. Аб ролі ад'ектываў у экспрэсівізацыі паэтычнага кантэсту беларускай народнай пазаабрадавай лірыкі / К.Л. Хазанова // Известия Гомельского государственного университета имени Ф.Скорины. – 2019. – № 1 (112). Гуманитарные науки. – С. 141-144.*

8. Хазанова, К.Л. Славянскі сінкрэтызм у мове фальклору Гомельшчыны / К.Л. Хазанова // *Ценностные ориентации и историческое сознание населения белорусско-российского приграничья: материалы международной научно-практической заочной конференции, Витебск, 2 февраля 2017 г. / Витеб. гос. ун-т; редкол.: И.М. Прищепа [и др.]. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2017. – С. 206-209.*

9. Цімашэнка, Н.П. Памянішальна-ласкальняы найменні ў мове беларускіх народных песень / Н.П. Цімашэнка // *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. 2019. - № 1 (112). - С. 145-150.*

ИМИДЖ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА ГЛАЗАМИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Чикиндин М.А.,

УО «Витебская ордена «Знак Почета» государственная академия ветеринарной
медицины, г. Витебск, Республика Беларусь

Любая страна свои надежды и стратегию развития связывает с молодым поколением. Именно молодежь выступает своеобразным ориентиром будущего развития государства. Политические взгляды молодежи складываются в процессе политической социализации. Молодежь традиционно выступает активным пластом общества, но, как показали результаты исследования, политическая активность студенческой молодежи значительно ниже социальной.

Термин «политическая социализация» впервые был введен в 1959 г. американским ученым Г. Хайменом, и в дальнейшем получил широкое распространение в научной теории и практике. Дальнейшее развитие изучение политической социализации получило в работах Д. Истона, который разработал классическую теорию политической социализации. В данной теории утверждалось, что «усвоение подрастающим поколением духовно-культурных ценностей, традиций, ориентиров ведет к формированию у человека качеств и свойств, позволяющих адаптироваться к данной политической системе и выполнять в ней определенные функции» [2, с. 611].

В рамках данного исследования мы будем отталкиваться от принципов социального подхода политического бихевиоризма, в котором отражается политическая социализация с позиции поведения, как личности, так и отдельных групп и институтов.

В студенческий период происходит активное становление личности в политических и социальных аспектах, опирающихся на идеалы, потребности, убеждения и морально-этические ценности. Студенты все активнее выражают свою позицию, оценивают происходящее, принимают участие в различных видах социальной деятельности. Дальнейшее развитие СМИ и средств массовой коммуникации только способствует этому. При всем этом молодые люди все больше подпадают под власть образов и симулякров. Именно на данном этапе жизненного пути они подвержены влиянию не столько окружающей социальной среды, сколько отдельных личностей. Нередко яркая личность, обладающая харизмой, может стать не только примером для подражания, но и повлиять на политический выбор молодого человека.

Учитывая образ мышления современной молодежи и большие потоки информации, с которыми она сталкивается, все большее значение имеет формирование позитивного имиджа политического лидера. Имидж политического лидера в большинстве случаев носит шаблонный характер, направленный на формирование позитивного восприятия со стороны управляемых народных масс. Он должен соответствовать ряду требований. Во-первых, это выдуманность, т. е. имидж искусственно конструируется для достижения определенных целей. Но при этом имидж должен обязательно иметь под